

УДК 378

В'ячеслав Шовковий

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID ID 0000-0003-4876-2162

Тетяна Шовкова

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID ID 0000-0002-2440-1293

DOI 10.24139/2312-5993/2019.03/117-131

ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ-ГЕРМАНІСТІВ РЕФЛЕКСІЇ ЯК КОМПОНЕНТА КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЧИТАННІ

Стаття присвячена формуванню в майбутніх філологів-германістів рефлексії як компонента компетентності в читанні. Методами дослідження були аналіз наукової літератури та педагогічне спостереження. У статті схарактеризовано сутність читацької рефлексії й виділено три її компоненти: самоаналіз і самооцінка рівня розуміння змісту тексту, сенсу тексту, самоаналіз та самооцінка рівня досягнення комунікативної мети. Розроблено підгрупи вправ, орієнтованих на реалізацію цілей у межах кожного компонента. У процесі педагогічного спостереження доведено ефективність авторської методики. Результати дослідження можуть використовуватися в навчанні читання майбутніх філологів-германістів.

Ключові слова: рефлексія, читання, методика навчання читання, компетентність у читанні, вправа, самоаналіз, самооцінка.

Постановка проблеми. Читання є особливим видом діяльності в житті кожної людини, адже завдяки володінню вміннями читання людина може за посередництвом тексту сприймати велику кількість інформації, збагачувати свій досвід, здобувати освіту, вести комунікацію. У навчанні іноземних мов читання має свою специфіку: окрім інформативної функції, воно виконує ще й навчальну (тексти для читання ілюструють мовленнєві зразки, які студенти імітують у своєму продуктивному мовленні) та інтегративну (інтегрується з продуктивними видами мовленнєвої діяльності, тим самим уможливорює їх здійснення). Якість, повнота та глибина розуміння читаного тексту, здатність установлювати досягнення комунікативної мети, залежить від того, наскільки читач здатний здійснити самоаналіз і самооцінку своїх читацьких умінь, зробити аналіз читацьких помилок та причин їх виникнення. Тому рефлексію (як самоаналіз і самооцінку) визначаємо особливим компонентом компетентності в читанні. Саме завдяки рефлексії у студентів має виникати потреба в удосконаленні читацьких умінь, розширенні екстралінгвальних та лінгвальних знань. Однак, маємо констатувати, що рефлексія у складі компетентності в читанні німецькомовних автентичних текстів (які

відповідають рівню незалежного користувача – B2) наразі не була предметом спеціального наукового дослідження. Потреба в розвитку іншомовної читацької компетентності, яка складає основу та перспективу формування фахових компетентностей упродовж усього життя, а також потреба в набутті студентами здатності до рефлексії, яка є основою й поштовхом до самовдосконалення, до самоосвіти, до пошуку навчальних стратегій, а також недослідженість проблеми формування майбутніх-філологів-германістів рефлексії в читанні німецькомовних автентичних творів зумовлюють **актуальність** дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема навчання читання майбутніх філологів не нова в лінгводидактиці. Так, розв'язанню означеної проблеми були присвячені праці Л. Бирюк, С. Вавіліної, Т. Вдовіної, М. Дуки, А. Кравченка, Л. Кожедуб, І. Корейби С. Лєдовских, Н. Сем'ян, Л. Смєлякової, В. Черниш, В. Шовкового. Науковцями, зокрема, визначено зміст іншомовної компетентності в читанні, окреслено її компонентний склад, розроблено принципи, методи, засоби навчання читання, створено системи вправ для навчання читання з урахуванням певних факторів (зокрема, диференційованого підходу, різних жанрових різновидів текстів тощо). Питання рефлексії в читанні досліджували Н. Осадча, Є. Сухраменда, Л. Нежива. Однак, варто констатувати, що науковці в основному вивчали теоретичний аспект рефлексії, а практичний (тобто групи завдань), на який зроблено акцент у нашому дослідженні, не розроблявся.

Мета статті – визначити методичні засади формування в майбутніх філологів рефлексії як компонента компетентності в читанні німецькомовних автентичних текстів.

Завдання дослідження: визначити компоненти компетентності в читанні, окреслити зміст поняття рефлексії в читанні, розробити комплекс завдань, покликаних формувати рефлексію в читанні.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури з метою конкретизації та узагальнення теоретичних та методичних засад дослідження; емпіричні: педагогічне спостереження.

Виклад основного матеріалу. Читання має велике пізнавальне, виховне, загальноосвітнє і практичне значення, оскільки залучає людину до культури, мистецтва, знайомить її з життям інших народів, передовими думками в різних галузях людської діяльності, збагачує людину розумово, морально, духовно. Книга формує людину як особистість, надає їй необмежені можливості для пізнання нового (Клычникова, 1983, с. 6). Крім того, читання сприяє засвоєнню мовного матеріалу, формуванню суміжних

мовленнєвих умінь, задовольняє пізнавальні потреби й розширює світогляд студентів, є потужним інструментом для фахового та особистісного самовдосконалення.

Читання, як один із видів мовленнєвої діяльності, забезпечує опосередковану письмову форму вербального спілкування та спрямоване на вилучення інформації, що міститься в різних типах текстів. Рецепція й переробка інформації, закованої за нормами іноземної мови, через декодування графічних знаків та смислових зв'язків тексту, відображають психофізіологічну основу читання, яку складають операції зорового сприйняття тексту і його розуміння. Читання, як вид діяльності, характеризується мотивом, метою, умовами й результатом. Мотивом завжди є комунікація за допомогою друкованого слова; метою – отримання інформації, при цьому робота з текстом може переслідувати різні цілі: від визначення тематики тексту, розуміння основної чи нової інформації й до розуміння замислу автора, підтексту (Методика навчання 2013, с. 372). До умов відносять оволодіння графічною системою мови і прийомами добування інформації. Результатом діяльності є розуміння або отримання інформації з прочитаного з різним ступенем точності і глибини (Рогова, 1988, с. 89). Отже, читання, як вид мовленнєвої діяльності, орієнтоване на пошук та одержання необхідної інформації, якому передують сприйняття та змістове й смислове перероблення інформації, збереженої у графічному коді.

Навчання читання іншомовних текстів студентів закладів вищої освіти орієнтоване на формування **компетентності в читанні**.

Компетентність у читанні розуміємо як систему екстралінгвальних знань, лексичних, граматичних, фонетичних навичок, паралінгвістичних знань та навичок, низки читацьких умінь та стратегій, які зумовлюють здатність та готовність інтерпретувати й розуміти (залежно від мети читання) писемні тексти різних стилів, жанрів та прагматики на семантичному, метасеміотичному та метаметасеміотичному рівнях (Шовковий, 2019, с. 9).

Розуміння тексту (яке є ключовою метою читання) визначається як когнітивна операція осмислення й засвоєння масиву повідомлення або тексту на підставі сприйняття семантичного змісту висловлювань, їхньої мисленнєвої обробки із залученням імпліцитного плану тексту, процедур пам'яті, тобто власного тезауруса адресата та знань норм комунікації, притаманній певній культурі (Селіванова, 2010, с. 627). Тому до складу компетентності в читанні відносимо:

- здатність та готовність до реалізації комунікативної мети (яка передбачає пошук та одержання необхідної інформації серед масиву

літератури, одержання певної інформації, естетичної насолоди від читання конкретного твору);

- екстралінгвальні знання (які виступають пресупозиційною основою розуміння змісту та сенсу твору);
- лексичні, граматичні та фонетичні навички, які складають основу семантичного розуміння тексту;
- здатність та готовність інтерпретувати й розуміти тексти семантичному (тобто окремі мовні одиниці), метасеміотичному (експліцитний зміст твору) та метаметасеміотичному рівнях (імпліцитний зміст твору, прагматику, ідею).

Компетентність у читанні має рівневий характер у діапазоні (A1-C2). Кожен рівень передбачає здатність та готовність читати тексти певного обсягу, певної тематики, певного рівня мовної складності. Рівень незалежного користувача (B2) передбачає, що студенти повинні:

- уміти читати з високим ступенем самостійності, адаптуючи стиль і швидкість читання до різних текстів і цілей, і вибірково використовуючи відповідні довідкові джерела;
- мати широкий словниковий запас, розуміти літературу, пов'язану зі своєю сферою інтересів;
- уміти швидко переглядати довгий і складний текст, вибираючи найсуттєвіше, знаходячи потрібні деталі, швидко розуміти зміст і вирішувати, чи потрібне більш уважне вивчення тексту;
- уміти вилучати необхідну інформацію, думки, погляди з вузькоспеціальних джерел у межах своєї сфери;
- уміти розуміти спеціальну літературу поза своїм полем діяльності, інколи користуючись словником для підтвердження своєї інтерпретації прийнятої термінології (Загальноєвропейські рекомендації, 2003).

Отже, компетентність у читанні на рівні B2 передбачає здатність та готовність до використання різних видів читання (залежно від комунікативної мети) текстів фахової та суспільної тематики, до читання та інтерпретації експліцитної та імпліцитної інформації.

Важливим компонентом компетентності в читанні визначають рефлексію, яку розуміємо як форму діяльності людини, спрямовану на осмислення власних дій і їх законів; як діяльність самопізнання, що розкриває специфіку духовного світу людини (Подласый, 2000). Рефлексія є індикатором усвідомленого ставлення до процесу навчання, вона виступає як один із провідних компонентів читацької діяльності, а значить і входить у структуру компетентності. Рефлексія – необхідна умова для вибору

правильних стратегій автономного читання. Суворо кажучи, автономія має на увазі рефлексію (Осадчая, 2011, с. 106). Рефлексія здатна забезпечити формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх філологів (Міхно, 2018, с. 166). Рефлексію в читанні розглядаємо у двох аспектах:

- як вплив твору на свідомість людини (під впливом твору читач переосмислює свою поведінку, погляди, думки, змінює своє ставлення до себе та до навколишнього світу);
- як усвідомлення рівня володіння іноземною мовою в цілому та компетентністю в читанні зокрема (читач усвідомлює рівень своєї готовності до читання іншомовної літератури, рівень володіння читацькими вміннями, а також усвідомлює помилки та прогалини у знаннях, навичках та вміннях, які стоять на перешкоді досягнення читацьких комунікативних цілей).

У нашому дослідженні ми зупиняємося на аналізі рефлексії, яка полягає в усвідомленні студентами рівня володіння іншомовними читацькими вміннями.

Зважаючи на зміст компетентності в читанні, на сутність поняття рефлексії в читанні, виділяємо такі компоненти **рефлексії в читанні**:

1. Самоаналіз та самооцінка рівня розуміння **змісту тексту**, установлення прогалин у розумінні змісту, установлення помилок та причин їхнього виникнення й усунення.

- завдання на самоаналіз і самооцінку повноти розуміння змісту тексту;
- завдання на встановлення логічних порушень та їхніх причин (викликаних мовними засобами) в розумінні змісту прочитаного тексту;
- завдання на встановлення логічних порушень та їхніх причин (викликаних екстралінгвальними факторами) в розумінні змісту прочитаного тексту;
- завдання на пошук шляхів усунення помилок, пов'язаних із розумінням змісту тексту.

Комплекс завдань, орієнтованих на самоаналіз та самооцінку рівня розуміння **змісту тексту**, установлення прогалин у розумінні змісту, установлення помилок та причин їхнього виникнення та усунення.

Завдання 1. Мета: формування вмінь самоаналізу та самооцінки повноти розуміння змісту тексту.

Інструкція: Lesen Sie den Text. Bewerten Sie nach der 10-Punkte-Skala, wie vollständig Sie den Inhalt verstanden haben. Beantworten Sie die Fragen zum Text und überprüfen Sie die Richtigkeit mit Hilfe der Schlüssel. Vergleichen Sie, inwieweit Ihr Selbstwertgefühl den wirklichen Ergebnissen entspricht.

Die Geschichte der Vereine

Vereine spielen eine wichtige Rolle in Deutschland und für das tägliche Leben, denn sie ermöglichen es, dass Menschen mit gemeinsamen Interessen sich treffen und ihre Leidenschaften in der Gemeinschaft ausleben können. Vereine gibt es viele verschiedene: Karnevalsvereine, Sportvereine, Musikvereine, Wohltätigkeitsvereine.

Wie wichtig Vereine sind, zeigt vor allem die hohe Anzahl an existierenden Vereinen. Über 500.000 gibt es allein in Deutschland. Besonders stark vertreten sind die Freizeitvereine, von denen mehr als 100.000 existieren. Laut Statistik ist jeder zweite Deutsche in mindestens einem Verein. Diese Zahlen zeigen deutlich, Vereine prägen unsere Gesellschaft mit. Doch wie lange gibt es dieses wertvolle Vereinswesen schon? Seit wann schließen sich Leute zusammen, um politische und kulturelle Interessen oder Hobbys gemeinsam auszuleben.

Повний текст можна знайти за посиланням: <https://www.neumeyer-abzeichen.de/blog/die-geschichte-der-vereine/>

Завдання 2. Мета: формування вмінь установлення логічних порушень та їхніх причин (викликаних мовними засобами) в розумінні змісту прочитаного тексту.

Інструкція: Lesen Sie den Text und stellen Sie fest, welche Textausschnitte Sie möglicherweise falsch verstanden haben. Was hat Ihre Fehler verursacht? Markieren Sie die Sprachmittel, die die Fehler verursacht haben. Erarbeiten Sie zusätzlich die grammatikalischen Themen und lexikalischen Einheiten, die Ihnen das Verständnis erschwert haben.

Завдання 3. Мета: формування вмінь установлення логічних порушень та їхніх причин (викликаних екстралінгвальними факторами) в розумінні змісту прочитаного тексту.

Інструкція: Lesen Sie den Text und stellen Sie fest, welche Textfragmente ihrer Meinung nach falsch verstanden wurden, weil Sie nicht über die zusätzlichen Kenntnisse verfügten, die mit den beschriebenen Ereignissen verbunden waren. Stellen Sie die Fehlerursachen fest. Bearbeiten Sie zusätzliche Informationen zu den beschriebenen Tatsachen.

Завдання 4. Мета: формування вмінь пошуку шляхів усунення помилок, пов'язаних із розумінням змісту тексту.

Інструкція: Lesen Sie den Text und füllen Sie das Reflexivformular aus.

№	Питання	Відповідь
1.	Я розумію прочитаний текст на	кількість балів
2.	Я не зрозумів фрагмент, поданий у рядках	номери рядків
3.	Нерозуміння викликане такими чинниками: - я не знаю	

	- я не пам'ятаю - я не можу - нелогічним є	
4.	Я сумніваюся у правильності розуміння таких фрагментів	<i>номери рядків</i>
5.	Мої сумніви зумовлені тим, що: - я не знаю - я не пам'ятаю - я не можу - нелогічним є моє розуміння ...	
6.	Для подолання нерозуміння та упередження таких нерозуміннь у перспективі я повинен: - вивчити ... - знайти і прочитати - перечитати ще раз текст / фрагмент і звернути увагу на - вдатися до обговорення прочитаного і звернутися за допомогою до ...	

2. Самоаналіз та самооцінка рівня розуміння **сенсу тексту**.
Установлення прогалин у розумінні сенсу встановлення помилок та причин їхнього виникнення й усунення.

- завдання на самоаналіз і самооцінку глибини розуміння сенсу тексту;
- завдання на встановлення логічних порушень та їхніх причин (викликаних неправильною семантизацією мовних засобів з культурним маркером семантики) у розумінні смислу прочитаного тексту;
- завдання на встановлення логічних порушень у розумінні тексту, викликаних імпліцитністю інформації, зумовленою соціокультурними та ситуативними чинниками;
- завдання на пошук шляхів усунення помилок, пов'язаних із розумінням сенсу тексту.

Завдання 1. Мета: формування вмінь самоаналізу та самооцінки глибини розуміння сенсу тексту.

Інструкція: Lesen Sie den Text. Achten Sie besonders auf die Bedeutung der unterstrichenen Wörter und Ausdrücke und stellen Sie die Besonderheiten ihrer Semantik in der deutschen Sprache fest. Bewerten Sie nach der 10-Punkte-Skala, wie gut Sie den Text verstanden haben. Überprüfen Sie Ihre Antwort mit dem Schlüsselkommentar. Vergleichen Sie, wie Ihr Selbstwertgefühl der tatsächlichen Einschätzung entspricht.

Bertold Brecht

Wenn die Haifische Menschen wären

„Wenn die Haifische Menschen wären“, fragte Herrn K. die kleine Tochter seiner Wirtin, „wären sie dann netter zu den kleinen Fischen?“ „Sicher“, sagte er. „Wenn die Haifische Menschen wären, würden sie im Meer

für die kleinen Fische gewaltige Kästen bauen lassen, mit allerhand Nahrung drin, sowohl Pflanzen als auch Tierzeug. Sie würden dafür sorgen, dass die Kästen immer frisches Wasser hätten, und sie würden überhaupt allerhand sanitäre Maßnahmen treffen, wenn z.B. ein Fischlein sich die Flosse verletzt würde, dann würde ihm sogleich ein Verband gemacht, damit es den Haifischen nicht wegstürbe vor der Zeit. Damit die Fischlein nicht trübsinnig würden, gäbe es ab und zu große Wasserfeste; denn lustige Fischlein schmecken besser als trübsinnige. Es gäbe natürlich auch Schulen in den großen Kästen. In diesen Schulen würden die Fischlein lernen, wie man in den Rachen der Haifische schwimmt. Sie würden z.B. Geographie brauchen, damit sie die großen Haifische, die faul irgendwo rumliegen, finden könnten...

(Джерело:

<https://deutschunterlagen.files.wordpress.com/2014/12/brecht-wenn-die-haifische.pdf>)

Завдання 2. Мета: формування вмінь установлення логічних порушень та їхніх причин (викликаних неправильною семантизацією мовних засобів з культурним маркером семантики) у розумінні сенсу прочитаного тексту.

Інструкція: Lesen Sie den Text. Den Sinn welcher Textfragmente könnten Sie Ihrer Meinung nach nicht vollständig/falsch/nicht genug tief verstanden haben. Was hat Ihre Fehler verursacht? Markieren Sie die Sprachmittel, die die Fehler verursacht haben. Arbeiten Sie zusätzlich an lexikalischen Einheiten, deren Semantik kulturell geprägt ist.

Завдання 3. Мета: формування вмінь установлення логічних порушень у розумінні сенсу тексту, викликаних імпліцитністю інформації, зумовленою соціокультурними та ситуативними чинниками.

Інструкція: Lesen Sie den Text. Bestimmen Sie die Textfragmente, deren Sinn Sie Ihrer Meinung nach falsch aufgrund mangelnder Kenntnisse verstehen könnten. Stellen Sie die Fehlerursachen fest. Bearbeiten Sie zusätzliche Informationen von dieser Geschichte.

Завдання 4. Мета: формування вмінь пошуку шляхів усунення помилок, пов'язаних із розумінням сенсу тексту.

Інструкція: Lesen Sie den Text und füllen Sie das Reflexivformular aus.

№	Питання	Відповідь
1.	Я розумію глибину ідеї (ідей) тексту на	кількість балів
2.	Для розуміння ідеї всього тексту мені бракує розуміння: - фрагментів ... - конотативних значень слів	номери рядків
3.	Нерозуміння ідеї тексту викликане такими чинниками: - я не знаю	

	- я не пам'ятаю - я не можу - не логічним є моє розуміння	
4.	Я сумніваюся у правильності розуміння сенсу таких фрагментів	<i>номери рядків</i>
5.	Мої сумніви зумовлені тим, що: - я не знаю - я не пам'ятаю - я не можу - не логічним є ...	
6.	Для подолання нерозуміння та упередження таких нерозумінь у перспективі я повинен: - вивчити ... - знайти і прочитати - перечитати ще раз текст/фрагмент і звернути увагу на - вдатися до обговорення прочитаного і звернутися за допомогою до ...	

3. Самоаналіз та самооцінка рівня **досягнення комунікативної мети** читання (вивчаюче, ознайомлювальне, пошукове). Установлення помилок та прогалин, причин їхнього виникнення та усунення.

- завдання на самоаналіз та самооцінку ефективності застосування стратегій читання в досягненні комунікативної мети.

- завдання на самоаналіз та самооцінку досягнення комунікативної мети у вивчаючому читанні (повне розуміння тексту);

- завдання на самоаналіз та самооцінку досягнення комунікативної мети в переглядовому читанні (розуміння загальної інформації тексту);

- завдання на самоаналіз та самооцінку досягнення комунікативної мети в ознайомлювальному читанні (здобуття головної інформації з тексту).

Процес читання орієнтований на пошук та одержання певної інформації. Тому переглядове, ознайомлювальне, вивчаюче читання розглядаємо як три етапи реалізації єдиної комунікативної мети: знайти й одержати необхідну інформацію.

Переглядове, або вибіркове читання має на меті отримати найзагальніше уявлення про зміст тексту, про тему й коло розглянутих у ньому питань. На основі цієї інформації читач вирішує, чи потрібен йому цей текст. Для її отримання буває досить прочитати заголовки і підзаголовки, окремі абзаци або навіть речення. (Азимов, 2009, с. 228-229; Методика, с. 377-379). **Ознайомлювальне** – це читання із загальним охопленням змісту, розумінням головного, найбільш суттєвого в тексті. При цьому предметом уваги читача стає весь твір, а фокусування уваги до мовних складових тексту виключається. Для досягнення цілей

ознайомлювального читання буває достатнім розуміння вже 70 % тексту, якщо в інші 30 % не входять ключові положення тексту, істотні для розуміння його змісту. При володінні цим видом читання передбачається сформованість умінь визначати тему тексту, виділяти в ньому основну думку, вибирати головні факти по темі, опускаючи в процесі читання другорядні, виразити своє ставлення до прочитаного чи передати зміст тексту у вигляді його усного або письмового викладу, спрогнозувати зміст тексту по заголовку, виділяти в тексті смислові віхи, прагнути здогадатися про значення ключових слів і обходити незнайомі слова, що не перешкоджають розумінню основного змісту (Азимов, 2009, с. 174; Методика, 2013, с. 377-379). **Вивчаюче читання** – це детальне читання, що вимагає ретельного прочитання тексту і його аналізу з повним розумінням та критичним осмисленням інформації тексту і збереженням у довготривалій пам'яті (Азимов, 2009, с. 76). Однією з цілей такого читання є формування вміння самостійно долати труднощі мовного та смислового характеру, оскільки таке читання вимагає цілеспрямованого аналізу змісту на основі мовних явищ та логічних зв'язків (Методика, 2013, с. 377-379).

Приклади завдань.

Завдання 1. Мета: формувати вміння самоаналізу та самооцінки ефективності застосування стратегій читання в досягненні комунікативної мети.

Інструкція. Lesen Sie die beiden folgenden Texte und beantworten Sie die Frage: Vor welchen Problemen stehen Flüchtlinge in Deutschland?

Text 1. Migration als Erfolgsgeschichte

Die Willkommenskultur von 2015 prägte uns nachhaltiger, als wir glauben: Warum Integration nie einfach ist, aber Chancen birgt, beschreibt der Historiker Jan Plamper – er redet nichts schön, verbreitet aber trotzdem Optimismus.

Von Susan Neiman

Wie wäre es mal mit einer guten Nachricht? Schöne Meldungen sind längst aus der Mode gekommen, nicht nur hierzulande. Auch international trauen sich die Wenigsten, auf Fortschritte hinzuweisen, seit die Rückschritte der liberalen, pluralistischen Gesellschaften - [Brexit](#), [Donald Trump](#), AfD - so offen zutage getreten sind.

Doch genau das wagt der deutsche Historiker Jan Plamper in seinem neuen Buch "Das neue Wir" – es hat mich tief beeindruckt. Plamper blickt auf ein spezifisches Gesellschaftsfeld, die Migration. Und behauptet dazu: Die deutsche Migrationsgeschichte ist eine Erfolgsgeschichte. Wie bitte? War der

Aufstieg der AfD nicht von vielen als Antwort auf die Willkommenskultur 2015 gelesen worden? Gewiss. Nichtsdestotrotz zeigt Plamper anhand vieler gutbelegter Studien, dass 19 Prozent der deutschen Bevölkerung noch Ende 2018 aktiv in der Flüchtlingshilfe engagiert waren

Повна версія тексту: <https://www.spiegel.de/kultur/gesellschaft/das-neue-wir-von-jan-plamper-migration-als-erfolgsgeschichte-a-1264831.html>.

Text 2. Migranten „Ich bin ein Essener Junge“

Die meisten Libanesen Nordrhein-Westfalens leben in Essen. Viele von ihnen werden von der Stadt bis heute nur geduldet. Ihr Schicksal zeigt die Folgen einer verfehlten Integrationspolitik.

Auf den ersten Blick könnte man Mazein Nouhi für einen Erfolgsmann halten, der auf seine bescheidenen Anfänge verweist. An einem Frühjahrsnachmittag sitzt er auf dem Sofa seiner Mutter, in schwarzer Anzughose, hellem Hemd, mit akkurat getrimmtem Bart und gestylten Haaren.

Mazein Nouhi ist gelernter Schweißer und hat die meiste Zeit seines Lebens im Ruhrgebiet verbracht, in Altenessen, einem Problemstadtteil von Essen. Er spricht fließend Deutsch, und er liebt seine deutsche Frau. Der 38-Jährige sieht aus wie ein Musterbild gelungener Integration. "Ich bin ein Essener Junge", sagt er über sich selbst.

Aber Nouhi hat sich für den Gesprächstermin herausgeputzt. Und die Geschichte, die er zu erzählen hat, ist das Gegenteil von gelungener Integration.

Повна версія тексту: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-144021733.html>.

Після читання та відповіді ставимо питання, які зосереджують увагу студентів на самоаналізі та самооцінці ефективності виконання завдання, а саме: чи довго студенти шукали в текстах відповіді на питання, чи знайшли вичерпну відповідь на поставлене питання, чи задоволені своєю швидкістю пошуку відповіді на питання; якими мають бути дії, щоб збільшити ефективність читання.

Завдання 2. Мета: *формувати вміння самоаналізу та самооцінки в досягненні комунікативної мети в переглядовому читанні.*

Інструкція. Sie haben den Text «Migration als Erfolgsgeschichte». Stellen Sie innerhalb von 1 Minute fest, ob dieser Text die Frage «Vor welchen Problemen stehen Flüchtlinge in Deutschland?» beantwortet.

Відповіді текст не містить.

Migration als Erfolgsgeschichte

(Повна версія тексту: <https://www.spiegel.de/kultur/gesellschaft/das-neue-wir-von-jan-plamper-migration-als-erfolgsgeschichte-a-1264831.html>)

Після читання студенти дають відповідь на поставлене питання.

Після цього потрібно з'ясувати, чи вистачило студентам часу, щоб зрозуміти, що відповіді на це питання текст *не містить*; як вони вважають, чи правильну стратегію читання вони застосували, щоб упродовж 1 хвилини з'ясувати: міститься відповідь на поставлене питання чи ні; що, на їх думку, вони робили неправильно, якщо не встигли/не змогли виконати завдання; що, на їх думку, слід робити, щоб максимально швидко й ефективно приймати рішення про відповідність літератури їх читацьким потребам.

Завдання 3. Мета: *формувати вміння самоаналізу та самооцінки в досягненні комунікативної мети в ознайомлювальному читанні.*

Інструкція. Sie haben den Text "Migration als Erfolgsgeschichte". Formulieren Sie innerhalb von 3 Minuten in wenigen Worten die Mikrothemen, die diesen Text enthält. Vergleichen Sie Ihre Antwort mit den Schlüsseln.

Після цього з'ясовуємо, чи вистачило студентам часу, щоб прочитати весь текст і виділити мікротеми; чи правильну, на їх думку, стратегію читання вони застосували, щоб упродовж 3 хвилин прочитати текст і визначити його мікротеми; що, з їх точки зору, вони робили неправильно, якщо не встигли/не змогли виконати завдання; що, на їх думку, слід робити, щоб максимально швидко й ефективно визначати загальний зміст тексту.

Завдання 4. Мета: *формувати вміння самоаналізу та самооцінки в досягненні комунікативної мети у вивчаючому читанні.*

Інструкція. Sie haben einen Auszug des Textes "Migranten" Ich bin ein Essener Junge". Lesen Sie den Text und beantworten Sie die Fragen innerhalb von 7 Minuten

- 1. Warum sieht Mazein Nouhi aus wie ein Musterbild gelungener Integration?*
- 2. Was stört ihn wie viele andere Essener zu leben?*
- 3. Warum konnten die Mhallamimigranten und ihre Nachkommen nicht vollständig Teil ihres neuen Heimatlandes werden?*
- 4. Welche Folgen hat die verfehlte Integrationspolitik?*

Після цього ставимо питання, чи вистачило студентам часу, щоб прочитати весь текст; чи обрана стратегія читання дала їм можливість дати правильну відповідь на всі питання; що, на їх думку, було зроблено неправильно, якщо не встигли/не змогли виконати завдання; що, на їх думку, слід робити, щоб максимально повно зрозуміти й запам'ятати потрібну інформацію.

Розроблені підгрупи завдань було апробовано серед студентів-філологів IV курсу, які вивчали німецьку мову як другу іноземну, Київського

національного університету імені Тараса Шевченка. У спостереженні взяли участь 20 студентів упродовж одного навчального семестру.

Рівень рефлексії в читанні оцінювався шляхом співвіднесення різниці самооцінки та реальних набутих умінь читання (якщо $K_s < K_u$) і шляхом співвіднесення різниці реальних набутих умінь читання та самооцінки (якщо $K_s > K_u$):

$$K_{Rr} = K_s - K_u; K_{Rr} = K_u - K_s$$

K_{Rr} – коефіцієнт рівня рефлексії. K_s – коефіцієнт самооцінки. K_u – коефіцієнт набутих умінь.

Високий рівень рефлексії відповідав різниці $K_s - K_u = 0,1-0,0$. Достатній рівень рефлексії відповідав різниці $K_s - K_u = 0,25-0,11$. Середній рівень рефлексії відповідав різниці $K_s - K_u = 0,4-0,26$. Низький рівень рефлексії відповідав різниці $K_s - K_u = 0,41-1$.

Зафіксовано такі результати на початку педагогічного спостереження:

Високий рівень рефлексії: 4 студенти. Достатній рівень рефлексії: 10 студентів. Середній рівень рефлексії: 6 студентів.

Зафіксовано такі результати наприкінці педагогічного спостереження:

Високий рівень рефлексії: 9 студентів. Достатній рівень рефлексії: 7 студентів. Середній рівень рефлексії: 4 студенти.

Таким чином, нам вдалося зафіксувати позитивну динаміку у формуванні в майбутніх філологів-германістів рефлексії в читанні.

Висновки. Отже, нам вдалося уточнити: рефлексія в читанні охоплює такі компоненти: самоаналіз та самооцінка рівня розуміння змісту тексту, самоаналіз та самооцінка рівня розуміння сенсу тексту, самоаналіз та самооцінка рівня досягнення комунікативної мети читання (залежно від виду: вивчаюче, ознайомлювальне, пошукове). Для досягнення цілей у межах кожного компонента розроблені підгрупи завдань, спрямовані мотивувати студентів до самоаналізу та самооцінки рівня компетентності в читанні. У процесі педагогічного спостереження було зафіксовано позитивну динаміку у формуванні рефлексивного компоненту компетентності в читанні.

Перспективи подальших наукових розвідок. Перспективою подальших досліджень є експериментальна перевірка ефективності формування в майбутніх філологів-германістів рефлексії в читанні.

ЛІТЕРАТУРА

Азимов, Э. Г., Щукин, А. Н. (2009). *Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)*. М.: Издательство ИКАР (Azimov, E. G.,

- Shchukin, A. N. (2009). *New Dictionary of Methodological Terms and Concepts (Theory and Practice of Teaching Languages)*.
- Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2003). Рада з питань співпраці в галузі культури, комітет освіти, відділ сучасних мов, Страсбург. К.: Ленвіт (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment* (2003). Council for Cultural Co-operation, Educational Committee, Department of Modern Languages, Strasbourg. K.: Lenvit).
- Клычникова, З. И. (1983). *Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке*. М.: Просвещение (Klychnikova, Z. I. (1983). *Psychological Peculiarities of Teaching Reading in a Foreign Language*. M.: Enlightenment).
- Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика (2013). К.: Ленвіт (*Methods of Teaching Foreign Languages and Cultures: Theory and Practice* (2013). K.: Lenvit).
- Міхно, С. (2018). Реалізація технології формування пізнавально-творчої самостійності майбутніх учителів іноземної мови у процесі професійної підготовки (при вивченні педагогічних дисциплін). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5 (79), 164-175 (Mikhno, S. (2018). Implementation of the Technology of Formation of Cognitive and Creative Independence of Future Foreign Language Teachers in the process of Professional Training (in the Study of Pedagogical Disciplines). *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 5 (79), 164-175).
- Осадчая, О. В. (2011). Читательская коммуникативная компетенция и ее структура для неязыкового вуза. *Известия ЮФУ. Технические науки*, 10. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/chitatelskaya-kommunikativnaya-kompetentsiya-i-ee-struktura-dlya-neyazykovogo-vuza> (дата обращения: 26.05.2019) (Osadchaia, O. V. (2011). Communicative Competence in Reading and its Structure for a Non-Linguistic University. *News of SFU. Technical Sciences*, 10. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/chitatelskaya-kommunikativnaya-kompetentsiya-i-ee-struktura-dlya-neyazykovogo-vuza> (access date: 05/26/2019)).
- Подласый, И. П. (2000). *Педагогика: В 2 т. Т. 1*. М.: Владос (Podlasyi, I. P. (2000). *Pedagogy: In 2 volumes. Vol. 1*. M.: Vldos).
- Рогова, Г. В. (1988). *Методика обучения языку на начальном этапе в средней школе*. М.: Просвещение (Rohova, G. V. (1988). *Methods of Teaching a Language at the Initial Stage in Secondary School*. M.: Enlightenment).
- Селіванова, О. О. (2010). *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К (Selivanova, O. O. (2010). *Linguistic Encyclopedia*. Poltava: Dovkillia-K).
- Шовковий, В. М. (2018). *Теоретичні засади інтегративно-диференційованого формування латинськомовної лінгвістичної компетентності у майбутніх філологів*. К.: КНУ (Shovkovyi, V. M. (2018). *Theoretical Principles of Integrative and Differentiated Formation of the Latin Language Linguistic Competence to Future Philologists*. K.: KNU).

РЕЗЮМЕ

Шовковий Вячеслав, Шовкова Таьтяна. Формирование у будущих филологов-германистов рефлексии как компонента компетентности в чтении.

Статья посвящена формированию у будущих филологов-германистов рефлексии как компонента компетентности в чтении. Методами исследования были: анализ научной литературы и педагогическое наблюдение. В статье охарактеризована сущность читательской рефлексии, а также выделены три компонента: самоанализ и

самооценка уровня понимания содержания текста, смысла текста, самоанализ и самооценка уровня достижения коммуникативной цели. Разработана подгруппа упражнений, ориентированных на реализацию целей обучения в пределах каждого компонента рефлексии. В процессе педагогического наблюдения доказана эффективность авторской методики. Результаты исследования могут использоваться в обучении чтению будущих филологов-германистов.

Ключевые слова: рефлексия, чтение, методика обучения чтению, компетентность в чтение, упражнение, самоанализ, самооценка.

SUMMARY

Shovkovyy Vyacheslav, Shovkova Tetyana. Development of Reflection of Students Majoring in German Studies as a Component of Reading Competence.

The article is devoted to the development of reflection of future philologists majoring in German studies as a component of reading competence. The research methods applied are the analysis of scientific literature and pedagogical observation. The article describes the psychological peculiarities of reading as a type of speech activity, describes the content of competence in reading, and also defines reflection as an important component of reading competence (the ability to analyze and evaluate their own reading skills). The essence of reader's reflection is characterized and its components are distinguished as the following: self-analysis and self-assessment of the level of understanding of the content of the text, self-examination and self-assessment of the level of understanding of the meaning of the text, self-analysis and self-assessment of the level of achievement of the communicative goal. Subgroups of exercises aimed at achieving goals within each component have been developed. For the development of self-analysis and self-assessment of the level of understanding of the content of the text, the task has been developed for self-examination and self-assessment of the comprehensiveness of understanding the content of the text, namely: to establish logical violations and their roots (caused by linguistic means); to establish logical violations and their roots (caused by extralinguistic factors); to find the ways to eliminate errors related to understanding the content of the text. In order to develop self-analysis and self-assessment of the level of understanding of the meaning of the text, the task has been developed for self-examination and self-assessment of the depth of understanding of the meaning of the text, namely: to establish logical violations and their roots (caused by wrong semanticization of linguistic means with the cultural marker of semantics), to establish logical violations in understanding of the text caused by the implication of information due to sociocultural and situational factors, to find the ways to eliminate errors associated with understanding the meaning of the text. For the development of self-analysis and self-assessment of the level of achievement of the communicative goal of reading, the task has been developed for self-analysis and self-assessment of the effectiveness of the use of reading strategies in achieving the communicative goal as a whole and in each type of reading in particular (skimming, scanning, intensive, extensive).

In the process of pedagogical observation the effectiveness of the author's methodology has been proved. The results of the study can be used in teaching reading to future philologists majoring in German studies.

Key words: reflection, reading, methodology of teaching reading, competence in reading, exercise, self-examination, self-assessment.